

שיעור איסורי נזיר (נזיר לד)

גליון 372

איתא במתניתין בריש פרק ו' (דרף לד.) שלשה מינין אסורין בנזיר הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן. וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה. ואין חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. (ובעמ' ב') משנה ראשונה אומרת עד שישתה רביעית יין. רבי עקיבא אומר אפי' שרה פיתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב. בדברי הת"ק נאמר שאיסור אכילה בכזית אבל לא הוזכר השיעור לשתייה. בדברי משנה ראשונה הוזכר איסור שתייה ברביעית בלי להזכיר השיעור לאכילה. ור"ע הזכיר שיעור כזית באכילה של פת השרויה ביין. בתוס' (בדרף לח: בד"ה ואינו חייב) כתבו דלת"ק ששיעור אכילה בכזית, ה"ה בשתייה, והיינו כמשנה אחרונה וכו"ע. ולמשנה ראשונה עד שישתה רביעית, וה"ה לאכילה ברביעית. וגרסינן בגמ' (שם בדרף לח:): ת"ק (משנה כראשונה) מדמי כל איסורי נזיר לשתייה, ור"ע מדמה כל איסורי נזיר לאכילה, ויליף שתייה מאכילה.

והקשה ר"ת (שם) דאין דרך התנא להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה. ולפי הנ"ל נקט בדברי הת"ק כזית כמשנה אחרונה, ואח"כ נקט את שיטת משנה ראשונה ושוב חזר לר"ע דס"ל כמשנה אחרונה. ועי"ש שהקשה עוד. ולכן נראה לר"ת דדברי הת"ק ששיעור אכילה בכזית הוא אליבא דכו"ע, ולא פליגי אלא בשתייה, דמשנה ראשונה ס"ל דהשיעור הוא רביעית כדרך כל שתייה (ולא ילפינן שתייה מאכילה). ור"ע דריש מהוא"ו של וענבים דגם שתייה בכזית כמו באכילה.

הרמב"ם (פ"ה נזירות ה"ב) כתב דנזיר שאכל כזית מן הפרי שהוא ענבים לחים או יבשים או בוסר וכו' לוקה. וכן אם שתה רביעית יין או אכל כזית מיין קרוש שהוא הפרי או שתה רביעית חומץ וכו' הרי זה לוקה. מבואר ברמב"ם ששיעור איסור אכילה בכזית, ושיעור איסור שתייה ברביעית. ולפי הפירוש הראשון בתוס' אין כזה מ"ד דהא לת"ק הכל בכזית, ולמשנה ראשונה הכל ברביעית. ולביאור של ר"ת שנחלקו במשנה רק לגבי שתייה ייצא שפסק הרמב"ם כמשנה ראשונה, דהא למשנה אחרונה גם שתייה בכזית. וק"ק למה פסק כמשנה ראשונה. ובאמת, כן מפורש בפ"י רבינו אברהם מן ההר שהרמב"ם פסק כמשנה ראשונה, וצ"ע. והנה בביאור שיטת ר"ע במשנה יש לזון האם ס"ל דכל שיעורי נזיר בכזית (וכמשנה אחרונה לפי הביאור הראשון בתוס') או שלעולם שתיית יין ברביעית רק שכאן ששרה פתו ביין ואכל את הלחם נחשב כאכילה של יין ולכן שיעורו בכזית. ולפי"ז ר"ע מחלק בין אכילה לשתייה וס"ל (לפי הביאור השני בתוס') כמשנה ראשונה רק שס"ל שכאן הוי אכילה ולא שתייה. או שסוף סוף היותו והיין הוא ספוג והוא בעין בתוך הלחם נחשב שתייה ובכל זאת חייב בכזית כי ר"ע ס"ל כמשנה אחרונה וכת"ק.

הרמב"ם פסק (פ"ה נזירות ה"ה) שאם שרה פיתו ביין והיה רביעית יין בכדי אכילת פרס ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעית יין הרי זה לוקה. הרי שנקט הרמב"ם דלא כר"ע. ומבואר בדבריו דלמרות שאכל יין השיעור הוא ברביעית. וע"כ למד שבאכילה כזאת חייב כשיעור שתייה וכנ"ל.

מאידך פסק הרמב"ם (שם הל' ב) שאם שתה רביעית יין או אכל כזית מיין קרוש שהוא הפרי או שתה רביעית החומץ שהוא פסולת הפרי הרי זה לוקה. הרי שנקט שבאכילת יין קרוש חייב בכזית. ולכאורה הביאור הוא כי בכה"ג היה מעשה אכילה של יין ולכן שיעורו כשיעור אכילה, וא"כ קשה מדוע באכילת פת השרויה ביין לוקה ברביעית. וע"כ דלמד הרמב"ם דיין קרוש הפך להיות אוכל וכלשונו שהוא הפרי אבל כשהיין הנוזלי ספוג בלחם חייב עליו כבשתיית יין ולכן שיעורו ברביעית.

ואפשר לומר שהרמב"ם פסק כת"ק שהוא המשנה אחרונה, ואכילה בכזית ושתייה ברביעית. ולמשנה ראשונה ילפינן אכילה משתייה וכל השיעורים ברביעית. ור"ע אינו כמשנה אחרונה אלא ס"ל דגם שתייה בכזית. ולת"ק שתייה ברביעית, ולכן גם השורה פתו ביין שיעורו ברביעית. ורק ביין קרוש שאז חזר היין

להיות כפרי חייבין עליו בכזית. נמצא שיש שלש שיטות במשנה, והרמב"ם פסק כת"ק ודלא כמשנה ראשונה. וכעין זה למד הגרי"ד, דלרמב"ם יש שלש שיטות במשנה ופסק כהסתמא דהיינו הת"ק (כתבי תלמידים של שיעורי הגרא"י).

והנה הרמב"ם פסק (פ"ו מאכלות אסורות ה"א) דהאוכל דם בכזית אפי' שהוא משקה. וביאר הגר"ח (חי' הגרי"ז דף לד) דלמד הרמב"ם דבכל מקום אזלינן אחר לשון הכתוב, והיכא דלשון האיסור הוא באכילה אזי שיעורו בכזית אף דהוי משקין משום דשיעור כזית ורביעית אינו תלוי במשקה ואוכל אלא באיסור אכילה ואיסור שתיה. והיכא דלשון האיסור הוא בשתיה שיעורו ברביעית. ולכן בדם שכתוב לא תאכלו, לשון אכילה, שיעורו בכזית.

בנזיר הרי כתוב מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל. ולפי הגר"ח יוצא שבענבים שהאיסור הוא באכילה, שיעורם בכזית אבל יין שכתוב בו שתיה איסורו ברביעית (ור"ע למד שתיה מאכילה אבל אי לא ילפינן אחד מהשני יש כאן שני שמות שונים ולכן לכל אחד שיעור אחר). ובמשרת הרי כתוב לא ישתה וא"כ אי הפסוק איירי ביין שספוג בלחם הרי שהשם איסור הוא שתיה ולכן שיעורו ברביעית.

אלא דלפי"ז קשה מדוע ביין קרוש שיעורו בכזית הרי ביין השם איסור הוא לא ישתה ששיעורו ברביעית. והגרי"ד אמר דבשבת (עז.) מבואר שביין קרוש השיעור להוצאה הוא כזית כי יין שיכול לקרוש שיעורו בכזית. ופירש"י דייין קרוש שיעורו בכזית כי מעיקרא היה בו רביעית רק שנקרש ונצטמק ונהיה כזית. ולפי"ז שיעור כזית ביין קרוש הוא בעצם רביעית, ולכן פסק הרמב"ם שחייבים עליו בכזית.

אלא דיש לחלק בין שיעור הוצאה לשיעור איסורי אכילה, דייתכן דבהוצאה שחייבים בשיעור שיש בו חשיבות, חשוב יין קרוש כאילו יש בו רביעית כי פעם היה בו רביעית, וזה מספיק לחיוב הוצאה אבל במאכלות אסורות דילמא בעינן רביעית ממש, ועכשיו שהיין הצטמק, הרי אין בו אלא כזית, וצ"ע (כתבי תלמידים של שיעורי הגרא"י).

ובפרי מגדים (בפתיחה הכוללת, בהקדמה להל' ברכות) הסתפק מה מברכים על יין קרוש, בורא פרי הגפן או בורא פרי העץ. ואם הרמב"ם ס"ל דייין שיעורו ברביעית, ויין קרוש שיעורו בכזית, משמע שלמד שיין קרוש יצא מכלל יין, וא"כ יברכו עליו בורא פרי העץ.

והנה מבואר במשנה בריש פרקין דכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה. וכתב המפרש כגון חרצן ויין וחומץ מצטרפין זה עם זה לכזית. והקשה בחי' הגרי"ז איך מצטרפין לכזית, הא יין וחומץ הויין משקין ששיעורן ברביעית.

וביאר על פי מה שיש להסתפק כשאוכל בצירוף, האם עובר על הלאו של יין והלאו של חרצן רק כיון דאין בכל אחד מהם כשיעור, בעינן לדין צירוף שיהא נשלם בזה השיעור, וילפינן מהך דכל אשר יעשה אבל אין בה איסור מחודש או דילמא הוא איסור מחודש מכל אשר יעשה, ולא נאמר בזה דין צירוף של איסורים שונים של נזיר אלא הוא איסור מיוחד על כל הנעשה מגפן היין.

ולפי הגר"ח הנ"ל שהולכים אחרי שם האיסור כדי לקבוע שיעורו, הרי כתוב כאן לא יאכל. ולכן מבוארים דברי המפרש שמצטרפים לשיעור כזית, דאין כאן איסור משום שתיית יין דהא אין בו רביעית אלא יש בו איסור מחודש של כל היוצא, והאיסור שלו הוא של אכילה ולכן שיעורו בכזית.

אלא דהוכיח מכמה מקומות (עי' שם) שאין זה איסור מחודש אלא חידוש של צירוף של הלאוין האחרים, וממילא הדרא קושיא לדוכתה איך מצטרף יין לחרצן לכזית.

ואם המפרש קאי לשיטת ר"ע דגם יין שיעורו בכזית, ניחא אבל אם הת"ק ס"ל דייין ברביעית קשיא. ולפי הביאור הראשון בתוס' דת"ק כמשנה אחרונה וכו"ע וכולם שיעורם בכזית, ניחא. והמפרש לא כתב מה ס"ל לת"ק ביין. רק ביאר בדף לח: שלת"ק (שהוא המשנה ראשונה) ענבים בכזית ויין ברביעית, ולר"ע כולם בכזית. ועכ"פ לשיטת הרמב"ם דייין ברביעית ואם למד כן בדברי הת"ק לכא' לא שייך צירוף לכזית.